

Richard Parry Jones
Prif Weithredwr
Cyngor Sir Ynys Môn
Swyddfa'r Cyngor
Llangefni
Ynys Môn
LL77 7TW

20 Rhagfyr 2013

Annwyl Mr Parry Jones,

Ymweliad Monitro Estyn 7-8 Tachwedd 2013

Yn dilyn arolygiad Estyn o wasanaethau addysg ar gyfer plant a phobl ifanc ar 21-25 Mai 2012, rhoddwyd yr awdurdod mewn mesurau arbennig. Cytunwyd ar gynllun monitro drwy eich arolygwyr cyswllt ac fe gynhaliwyd y cyntaf o'r ymweliadau monitro rhwng 7 a 8 o Dachwedd 2013. Mae'r llythyr hwn yn cofnodi canfyddiadau yr ymweliad hwnnw.

Arweiniodd Iwan Roberts AEM dim o dri arolygwr i arfarnu'r cynnydd a wnaed gan yr awdurdod yn erbyn tri argymhellid yn deillio o'r arolwg gwreiddiol er mwyn ystyried perfformiad presennol yr awdurdod ac i adnabod unrhyw anghenion gwella pellach.

Bydd ymweliadau pellach yn barnu cynnydd yn erbyn gweddill yr argymhellion.

Cafodd y tîm drafodaethau gyda'r deilydd portffolio, y prif weithredwr, uwch swyddogion, penaethiaid ysgol a chynrychiolwyr partneriaid. Bu'r arolygwyr hefyd yn craffu ar ddogfennaeth gan gynnwys tystiolaeth o'r cynnydd a wnaed yn erbyn argymhellion Estyn.

Ar ddiwedd yr ymweliad monitro fe adroddodd y tîm i uwch swyddogion y gwasanaeth addysg a chadeirydd y bwrdd adfer ar eu canfyddiadau.

Canlyniad yr ymweliad monitro

Mae'r awdurdod wedi adnabod nifer o rwystrau gan ymateb yn briodol i'w goresgyn. Mae ailstrwythuro ar lefel penaethiaid gwasanaeth wedi cryfhau capasiti corfforaethol i arwain prosiectau trawsnewid i sicrhau gwelliannau penodol. Un o'r prosiectau yma yw aildrefnu ysgolion. Caiff y prosiectau trawsnewid eu rheoli ar lefel uwch sy'n galluogi'r awdurdod i adeiladu consensws gwleidyddol.

Yn fuan ar ôl arolygiad 2012, fe gychwynnodd y Cyfarwyddwr Addysg Gydol Oes yn ei swydd. Cafodd swydd uwch swyddog safonau a chynhwysiant ei llenwi ar sail

dros dro gan ddarparu cefnogaeth effeithiol i'r cyfarwyddwr. Mae'r swydd bellach wedi ei llenwi ar sail barhaol.

Mae gan aelodau etholedig well dealltwriaeth o gyfrifoldebau'r awdurdod, maent yn ymwneud yn gynyddol â dal ysgolion i gyfrif ac yn adnabod blaenoriaethau ar gyfer craffu.

Mae'r awdurdod wedi sefydlu trefniadau effeithiol ar gyfer monitro cynnydd yn erbyn y cynllun gwella ol-arolygiad ac mae wedi gweithio'n dda gyda bwrdd adfer sy'n darparu her allanol.

Argymhelliad 1: Codi safonau ym mhob cyfnod allweddol a gwneud yn siŵr bod pob dysgwr a all wneud hynny yn cyflawni llythrennedd gweithredol erbyn diwedd cyfnod allweddol 2.

Mae perfformiad ysgolion Ynys Môn wedi gwella ers 2011 ac mae bellach uwchlaw cyfartaledd Cymru ym mhob cyfnod allweddol. Yng nghyfnod allweddol 4 nid oes ysgol yn y 25% isaf ar unrhyw un o'r pum prif ddangosydd. Serch hynny, mae mwyafrif yr ysgolion yn y 50% isaf ar ddau o'r dangosyddion yma. Yn y Cyfnod Sylfaen, ac yng nghyfnodau allweddol 2 a 3 mae mwyafrif yr ysgolion yn y 50% uchaf.

Yn gyffredinol, mae canran y disgyblion yn ysgolion Ynys Môn sy'n cyflawni lefelau uwch y Cwricwlwm Cenedlaethol yn well na lefelau perfformiad mewn ysgolion tebyg.

Mae safonau mewn darllen, yn y Gymraeg a'r Saesneg, ar ddiwedd cyfnod allweddol 2 wedi gwella yn y ddwy flynedd diwethaf. Serch hynny, mae perfformiad mewn darllen yn y Gymraeg yn parhau yn is na chyfartaledd ysgolion Cymru.

Yng nghyfnodau allweddol 3 a 4, mae'r gwahaniaeth mewn perfformiad rhwng bechgyn a merched ar y dangosydd pwnc craidd yn llai nag ydyw ledled Cymru. Yng nghyfnod allweddol 2, mae'r gwahaniaeth yn fwy. Serch hynny, mae'r bwlch wedi lleihau dros y ddwy flynedd ddiwethaf. Yn y Cyfnod Sylfaen ac yng nghyfnod allweddol 3 mae perfformiad mewn Cymraeg mamiaith yn uwch na chyfartaledd Cymru gyfan. Yng nghyfnod allweddol 2 mae'r perfformiad yn parhau yn is.

Yn dilyn arolygiad 2012 mae'r awdurdod wedi adolygu'r cytundeb partneriaeth ag ysgolion yn ogystal â'i addasu ymhellach i adlewyrchu'r bartneriaeth â GwE, y gwasanaeth gwella ysgolion rhanbarthol. Mae'r cynllun yn amlinellu disgwyliad priodol ar i ysgolion gymryd cyfrifoldeb am eu perfformiad eu hunain ac i arwain y drafodaeth ar wella. Mae'n amlinellu rôl yr awdurdod a rôl ysgolion mewn perthynas â chefnogi, monitro a herio yn dda.

Argymhelliad 2: Cynllunio'n fwy effeithiol gyda'r gweithwyr proffesiynol perthnasol i wella cyfraddau presenoldeb ysgolion.

Mae gweithdrefnau'r awdurdod i fonitro a hybu presenoldeb dysgwyr yn cael effaith gadarnhaol. Mae swyddogion, ysgolion ac asiantaethau perthnasol wedi cydweithio'n effeithiol i ffurfio polisi clir ar gyfer hybu presenoldeb da. Mae'r rhanddeiliaid yn ymwybodol o'r polisi ac yn cydymffurfio ag ef. O ganlyniad, mae cyfraddau presenoldeb wedi gwella yn y sectorau cynradd ac uwchradd ers yr arolygiad craidd.

Mae cyfraddau presenoldeb yn y sector uwchradd wedi codi 2.3 pwynt canran dros ddwy flynedd. Mae'r cynnydd yma yn sylweddol uwch nag ar gyfer Cymru dros y cyfnod yma. O gymharu ag ysgolion tebyg ar y meincnodau prydau ysgol am ddim, roedd 60% o ysgolion yn y 50% uchaf yn 2013.

Yn y sector cynradd, mae presenoldeb yn gyson uwch na chyfartaledd Cymru. Fodd bynnag, mae'r cynnydd ychydig yn arafach nag yng Nghymru ers 2010.

Yn ddiweddar, mae'r awdurdod wedi datblygu gweithdrefnau priodol i ddadansoddi gwybodaeth am bresenoldeb grwpiau penodol o ddysgwyr. Fodd bynnag, mae'n rhy gynnar i weld effaith unrhyw ymyrraeth ar gyfraddau presenoldeb y dysgwyr hyn.

Argymhelliad 5: Sicrhau mwy o drylwyredd a chysondeb yn y gofynion ar gyfer hunanarfarnu yn weithredol ac yn strategol.

Ers yr arolygiad, mae trefniadau'r awdurdod ar gyfer hunan arfarnu er mwyn adnabod cryfderau ac anghenion gwella wedi cryfhau. Mae arweinwyr a rheolwyr wedi datblygu a chysoni trefniadau hunan arfarnu ar draws gwasanaethau'r awdurdod. Mae'r darparwyr gwasanaeth yn deall y trefniadau hunan arfarnu ac yn cael eu cynnwys yn briodol ynddynt. Mae hyn yn sicrhau bod gan y staff ddealltwriaeth gynyddol o'u cyfraniad unigol tuag at nodau strategol y gwasanaeth addysg.

Darparodd yr awdurdod adroddiad hunan arfarnu ar gyfer yr ymweliad sydd yn arfarnol, yn fanwl gywir ac yn nodi cryfderau a meysydd sydd angen sylw. Mae'r swyddogion addysg yn cynnal cyfarfodydd cyson er mwyn olrhain cynnydd a herio staff ynglŷn â'r datblygiadau yn eu meysydd cyfrifoldeb. Fodd bynnag, nid oes proses ffurfiol o gofnodi'r penderfyniadau ac mae hyn yn gwanhau'r elfen o atebolrwydd. Bellach mae fformat cyffredin ar gyfer cynllunio ar draws y gwasanaethau sy'n hwyluso'r broses o hunanarfarnu, asesu effaith ac asesu risg.

Mae swyddogion y gwasanaeth addysg yn adnabod eu gwasanaethau a'u hysgolion yn dda. Cyflwynna swyddogion GwE, y gwasanaeth gwella ysgolion rhanbarthol, arfarniad cytbwys o berfformiad ysgolion i'r awdurdod. Mae'r broses o osod targedau wedi'i finiogi trwy ddefnyddio data yn fwy effeithiol, gan gynnwys rhoi sylw priodol i drothwyon perfformiad teuluoedd prydiau ysgol am ddim a llinellau atchwel. Bellach mae'r awdurdod yn monitro ac arfarnu perfformiad ac yn herio ysgolion ac adrannau pynciau unigol yn llawer mwy effeithiol. Defnyddia'r awdurdod y canllawiau yn y cytundeb partneriaethau diwygiedig i gategoreiddio'r ysgolion er mwyn adnabod ysgolion sydd angen her ychwanegol neu gefnogaeth i wella. Mae'r broses yn dryloyw, ac yn drwyadl.

Mae swyddogion yn cyflwyno arfarniad cytbwys o berfformiad ar draws yr awdurdod i'r aelodau etholedig. Hyd yma, nid yw'r wybodaeth yn cynnwys enwau ysgolion sy'n peri gofid neu yn tangyflawni. Mae'r awdurdod wedi sefydlu Grŵp Monitro Safonau Ysgolion i graffu'n fanwl ar berfformiad ysgolion unigol sy'n tangyflawni a'u dwyn i gyfrif. Mae tair ysgol eisoes wedi eu dwyn gerbron y grŵp ac mae cyfarfodydd pellach wedi eu trefnu yn y dyfodol agos. Mae'n rhy gynnar i farnu pa mor effeithiol yw'r gwaith yma.

Mae trefniadau cynhwysfawr yn eu lle i sicrhau atebolrwydd a chraffu effeithiol. Mae'r awdurdod yn cydnabod bod angen rhesymoli'r gyfundrefn wrth i'r broses aeddfedu. Darpara'r awdurdod ganllawiau a hyfforddiant defnyddiol i aelodau'r byrddau craffu ac mae'r aelodau yn datblygu eu dealltwriaeth o'u rôl.

Ar lefel gorfforaethol, mae blaenoriaethau'r Cyngor yn cael eu llywio gan fyrddau prosiect sy'n arddel disgyblaethau rheoli prosiect yn effeithiol. O ganlyniad, mae arwyddion cynnar bod cynnydd amserol a phriodol wrth gyflawni nodau gweithredu'r prosiectau unigol.

Y camau nesaf

Bydd ymweliadau monitro eraill yn arfarnu cynnydd yn erbyn yr argymhellion na gafodd sylw yn ystod yr ymweliad monitro yma. Bydd eich arolygwyr cyswllt yn parhau, trwy eu rôl gyda'r awdurdod, i fonitro cynnydd cyffredinol ac egluro trefniadau ar gyfer yr ymweliad monitro eraill.

Rwyf yn anfon copi o'r llythyr hwn i Lywodraeth Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru er gwybodaeth.

Yn gywir

Clive Phillips
Cyfarwyddwr Cynorthwyol

cc: Llywodraeth Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru